

PAPER DETAILS

TITLE: Engelli Üniversite Öğrencilerinin Eğitim Yaşamındaki Sorunları: Konya Örneği

AUTHORS: Hasan Hüseyin TEKİN

PAGES: 1531-1548

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/701295>

Atıfta Bulunmak İçin / Cite This Paper: Tekin. H. H. (2019). “Engelli Üniversite Öğrencilerinin Eğitim Yaşamındaki Sorunları: Konya Örneği”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (2): 1531-1548
Geliş Tarihi / Received Date: 06.11.2018 **Kabul Tarihi / Accepted Date:** 21.02.2019

Araştırma Makalesi

ENGELLİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİM YAŞAMINDAKİ SORUNLARI: KONYA ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Hüseyin TEKİN

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü
drhhtekin@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-6300-4098

Öz

Bu çalışmanın amacı Konya İli merkez sınırları içerisinde yer alan devlet üniversitelerinde (Necmettin Erbakan Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi) eğitime devam eden engelli bireylerin eğitim yaşamlarında karşılaştıkları sorunları ortaya koymaktır. Bu araştırma nitel bir araştırmadır ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak tamamlanmıştır. Araştırmanın evrenini Selçuk Üniversitesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde eğitime devam eden görme, işitme ve ortopedik engelli öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise evreni temsil eden öğrencilerden 5 görme, 5 işitme ve 5 ortopedik engelli öğrenci oluşturmuştur. Görüşme soruları araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Görüşmeler 2018 Nisan-Mayıs ayları arasında ortalama 30 dakikalık süre içerisinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde ses kaydı için katılımcılardan sözlü onam alınmıştır. Elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Bu araştırma Konya İli içerisinde eğitim veren devlet üniversiteleri ve üniversite eğitimlerine devam eden 15 engelli öğrenci ile sınırlıdır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular engelli bireylerin genel olarak yaşamlarında karşılaştıkları sorunların üniversite eğitim sürecinde de devam ettiğine yönelik bulgular olmuştur. Engelli öğrencilerin karşılaştıkları fiziksel ve mimari yapısal sorunlar başta olmak üzere eğitim sürecinin paydaşlarından olan akademisyenler, engelsiz öğrenciler ile üniversitelerin ulaşım ve barınma imkanlarından kaynaklı sorunlar yaşadıkları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Engellilik, Eğitim Hakkı, Üniversite Eğitimi.

PROBLEMS OF DISABLED UNIVERSITY STUDENTS DURING THEIR EDUCATIONAL LIFE: KONYA SAMPLE

Abstract

The aim of this study is to reveal the problems faced by disabled individuals who are studying in state universities (Necmettin Erbakan University, Selçuk University) within the borders of Konya Province. This research is a qualitative research and was completed by using semi-structured interview technique. The population of the study consisted of visual, hearing and orthopedically impaired students who were continuing their education in Selçuk University and Necmettin Erbakan University. The sample of the study consisted of 5 visual, 5 hearing and 5 orthopedic disabled students, representing the population. Interview questions were prepared by the researcher. Interviews were conducted face-to-face during the 30-minute period between April and May 2018. Verbal consent was obtained from the participants for voice recording. This research is limited to 15 disabled students attending state universities in Konya Province. The findings of the study showed that the problems faced by disabled individuals in their lives also continued during the university education period. The main problems of the students with disabilities can be listed as: the physical and architectural structural problems; the academicians and not disabled students who are the stakeholders of the education process; and problems of transportation and accommodation facilities of universities.

Keywords: Disability, Right to Education, University Education.

1. GİRİŞ

“Sınıf öğretmenim beni okuldan kovmuştu ilkokulda, engelli olduğum için çık dışarı dedi. Öyle kalakaldım. İnsanlara göre biz evde oturmalıyız. Mesela ne yapacaksın? diyor dışarı çıkıp, ne yapacaksın okuyup? evinde otur. Niye çalışıyorsun? Bizim bir yaşama hakkımız yokmuş gibi davranıyorlar. Bizimde bir hayat mücadelemiz var tıpkı diğer insanlar gibi...” (Katılımcı Ö.)

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)’nün 2011 yılında yayınladığı Dünya Engellilik Raporu’na göre 18 yaş üzeri nüfusun % 15,6’sının engellidir (WHO, 2011: 27). Ülkemizde ise Türkiye Kurumu (2011)’nun yaptığı 2011 Nüfus ve Konut Araştırması sonuçlarına göre 2011 yılında toplam nüfusun % 6,9’unun en az bir engeli olduğu belirtilmektedir. Ülkemizde 2017 yılında yapılan yüksek öğretime geçiş sınavı sonucunda ön-lisans ve lisans programlarına kayıt yaptıran engelli öğrenci sayısı sırası ile 1545 ve 1278 olmak üzere toplamda 2823 öğrencidir. Bu öğrencilerden % 26,4’ü diğer engelli, % 26,1’i bedensel engelli, % 24,8’i görme engelli, % 18,1’i işitme engelli, % 4,6’sı ise geçici engellidir (Akt. Melekoğlu, 2017).

Dünya Sağlık Örgütü’ne göre engellilik karmaşık, dinamik, çok boyutlu ve tartışmalı kavramdır. DSÖ özürlülüğü, herhangi bir aktiviteyi normal kabul edilen sınırlar içinde gerçekleştirme sürecinde yaşanan kısıtlılık veya yetersizlik olarak tanımlamaktadır. Engelliliği ise bir yetersizlik veya özür nedeniyle yaşa, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere dayandırılarak bireyde beklenen rollerin kısıtlanması ya da yerine getirilememesi olarak tanımlamaktadır (WHO, 2011: 3-4). Başka bir tanıma göre ise engellilik doğuştan ya da sonradan, fiziksel, zihinsel veya psikolojik olarak, günlük yaşam aktivitelerini kısmen ya da tamamen yerine getirmede karşılaşılan güçlüklerdir (İnan vd., 2013: 725).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 42. Maddesi’ne göre, “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.” 17 Temmuz 2005 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’nda ise özürünün “doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişi”ye karşılık geldiği belirtilmektedir. 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunda engelli; Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duygusal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi ifade etmektedir. Bir anlamda “engelli” olarak nitelendirdiğimiz bireylerin çevrenin mağduru olduğu söylenebilir (Karakuş vd., 2017: 2578). Oysa 01.07.2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Engelliler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde

Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un. 1. Bölüm 1. Maddesi *"Bu kanunun amacı; engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin ederek, ... toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve engelliliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktır."* Madde 3'te doğrudan ayrımcılık, dolaylı ayrımcılık, erişilebilirlik ve makul düzenlemeler ve Madde 4'te ise *"c) Engellilerin tüm hak ve hizmetlerden yararlanması için fırsat eşitliğinin sağlanması esastır", "d) Engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri ve topluma tam ve etkin katılımları için erişilebilirliğin sağlanması esastır."* şeklinde engellilerin yasal hakları bulunmaktadır.

Tüm bireylerin sahip olduğu, ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelerle garanti altına alınan temel bir hak olan eğitim hakkı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948), Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989), Avrupa Sosyal Şartı (1961; 1996) ve Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme (2009) ile tüm çocukların ayırım yapılmaksızın korunması gerektiğini ortaya koyulmuştur. Bu mevzuat gereği, devlet, genel eğitim sistemi içinde engeli olan bireylerin her düzeyde eğitim almasını sağlayacak planlamaları yapmalıdır; örgün eğitim programlarına farklı nedenlerle geç başlamış engeli olan bireylerin bu eğitime dahil edilmesi için gerekli önlemleri almalıdır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesi de eğitime atıf yaparak ilk ve orta eğitimin ücretsiz olması gerektiğini, yükseköğretimin herkese tam eşitlikle açık olması gerektiğini vurgulamaktadır (www.tbmm.gov.tr).

Engelli bireylerin karşılaştıkları sorunları, Akkök (1982), Işıkhani (2005), Demirbilek (2013), Duru ve Duyan (2017): **"aile"**, Karataş (1997), Karataş (2002), Aykara (2011), Güllüoğlu (2013): **"toplumsal yaşama katılım"**, Danış (2001), Fırat (2008), Gökbay, Ergen ve Özdemir (2011): **"istihdam"**, Gültekin ve arkadaşları (2001), Uslu (2009), Kurnaz ve Özdemir (2012), **"ulaşım"**, Besiri (2009), Karakuş ve arkadaşları (2017), Sevinç ve Çay (2017) ise **"eğitim"** olarak ele almışlardır. Engelli bireylerin üniversite eğitimi sürecinde yaşadıkları sorunlara yönelik olarak ise Yüksek Öğrenim Kurumu tarafından 2010 yılında başlatılan "Engelsiz Üniversite Çalıştayları" yıllık olarak düzenlenmektedir. Bu çalıştaylarda yıllara göre temalar belirlenmektedir. Örneğin, Anadolu Üniversitesi 10. Engelsiz Üniversiteler Çalıştayı'nın teması "Kimlik", Bülent Ecevit Üniversitesi 11. Engelsiz Üniversiteler Çalıştayı'nın teması "Erişilebilirlik İçin Akıllı Tasarım", Hacettepe Üniversitesi 12. Engelsiz Üniversiteler Çalıştayı'nın teması "İstihdam Edilebilirliği Arttırmak ve Katılım" olarak belirlenmiştir (<http://www.yok.gov.tr/web/engelsizyok/calistay-raporlari>).

Ülkemizde engelli öğrencilerin karşılaştıkları sorunların çözüme kavuşturulabilmesi için 14/08/2010 tarihli ve 27672 sayılı "Yükseköğretim Kurumları Özürlüler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği" ne istinaden üniversitelerde Engelli Öğrenci Birimleri kurulması

zorunlu hale gelmiştir. Bu yönergenin ortaya çıkmasında üniversitelerde eğitim gören engelli öğrencilerin yaşadıkları akademik ve psiko-sosyal sorunlar etkili olmuştur. Bu nedenle üniversite eğitimi alan engelli öğrencilerinin sorunlarının belirlenmesi ve çözüme yönelik önerilerin üretilmesi önem arz etmektedir. Bu çalışma, üniversite eğitimine devam eden engelli öğrencilerinin yaşadıkları sorunları ortaya koyması ve çözüm önerileri getirmesi açısından önemlidir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı Konya İli merkez sınırları içerisinde yer alan devlet üniversitelerinde (Necmettin Erbakan Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi) eğitime devam eden engelli bireylerin eğitim süreci boyunca karşılaştıkları sorunları ortaya koymaktır.

Bu araştırma nitel bir araştırma olarak planlanmış ve bu yönetime uygun tekniklerden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak tamamlanmıştır. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konması amacıyla nitel bir sürecin izlendiği araştırma türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 88). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına katılımcının yanıtlarını açmasını veya aydınlatılmasını isteyebilir. Eğer katılımcı görüşme esnasında belli soruların yanıtlarını başka soruların içinde yanıtlamış ise araştırmacı bu soruları sormayabilir (Türnüklü, 2000: 547). Yarı yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme arasında kalan ve en sık kullanılan tekniktir (Karasar, 2005: 166).

Araştırmanın evrenini Selçuk Üniversitesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde eğitime devam eden görme, işitme ve ortopedik engelli öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise evreni temsil eden öğrencilerden 5 görme, 5 işitme ve 5 ortopedik engelli öğrenci oluşturmuştur. Örnekleme oluşturan öğrencilere kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Araştırma sürecinde toplamda 25 engelli öğrenciye ulaşılmış fakat bu öğrencilerden 15'i araştırmaya katılmaya gönüllü olurken, 5'i araştırmaya dahil olmayı reddetmiştir.

Bireysel görüşmelerde veri toplama aşamasında öncelikle katılımcıların kişisel özelliklerini belirlemek adına sosyo-demografik sorular sorulmuş ardından üniversite eğitim sürecinde yaşadıkları sorunları belirlemeyi amaçlayan sorular sorulmuştur. Görüşmeler 2018 Nisan-Mayıs ayları arasında katılımcıların istedikleri saat, gün ve yerde ortalama 30 dakikalık süre içerisinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

Görüşmelerde ses kaydı için katılımcılardan sözlü onam alınmıştır. Görüşmeler

tamamlandıktan sonra ses kayıtları yazıya geçirilmiştir. Elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz, verilerin araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre oluşturulması ve görüşmede kullanılan sorular veya boyutlar dikkate alınarak sunulmasına imkan sağlamaktadır (Karasar, 2005: 245). Veriler sistematik olarak kodlanmış ve kodlanan bilgiler temalara ayrılmıştır. Velilerle ilgili görüşmelerden elde edilen bilgiler örnek olarak eklenmiştir. Bu araştırma Konya İli içerisinde eğitim veren devlet üniversiteleri ve üniversite eğitimlerine devam eden 15 engelli öğrenci ile sınırlıdır.

3. BULGULAR

Araştırmadan elde edilen bulgular katılımcıların demografik özellikleri ve eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar olmak üzere iki ana başlık altında sunulmuştur.

3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Engelli Üniversite Öğrencilerin Demografik Bilgileri

Katılımcı	Engel Türü	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Üniversite	Bölüm
G1	Görme	23	Kadın	Evli	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Sosyal Hizmet
G2	Görme	21	Kadın	Bekar	Necmettin Erbakan Üniversitesi	PDR
G3	Görme	21	Kadın	Bekar	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Tarih
G4	Görme	19	Erkek	Bekar	Necmettin Erbakan Üniversitesi	İlahiyat
G5	Görme	22	Kadın	Bekar	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Sanat Tarihi
İ1	İşitme	22	Kadın	Bekar	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Sosyal Hizmet
İ2	İşitme	20	Kadın	Bekar	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Turizm İşletme
İ3	İşitme	21	Erkek	Bekar	Selçuk Üniversitesi	Antrenörlük
İ4	İşitme	19	Erkek	Bekar	Selçuk Üniversitesi	Antrenörlük
İ5	İşitme	22	Erkek	Bekar	Necmettin Erbakan Üniversitesi	PDR
O1	Ortopedik	20	Kadın	Bekar	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Özel Eğitim Ö.
O2	Ortopedik	19	Kadın	Bekar	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Sosyal Hizmet
O3	Ortopedik	20	Kadın	Bekar	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Sosyal Hizmet
O4	Ortopedik	21	Kadın	Bekar	Selçuk Üniversitesi	İşletme
O5	Ortopedik	22	Kadın	Bekar	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Bilgisayar M.

Tablo 1’de belirtildiği gibi araştırmaya katılan engelli öğrencilerin yaşları 19 ile 23 arasında değişmektedir. Öğrencilerden 4’ü erkek 11’i kadındır. Engel türlerine bakıldığında 5 görme, 5 işitme ve 5 ortopedik olmak üzere toplam 15 engelli öğrenci araştırmaya dahil olmuştur. Katılımcıların medeni durumuna bakıldığında 1’i evli 14’ü bekar olduğu görülmektedir. Öğrencilerden 3’ü Selçuk Üniversitesi’nde 12’si ise Necmettin Erbakan Üniversitesi’nde eğitimlerine devam etmektedir. Engelli öğrencilerin 4’ü sosyal hizmet, 2’si psikolojik danışmanlık ve rehberlik, 2’si antrenörlük, 1’i tarih, 1’i ilahiyat, 1’i sanat tarihi, 1’i turizm işletmeciliği, 1’i özel eğitim öğretmenliği, 1’i işletme, 1’i de bilgisayar mühendisliği bölümünde eğitimine devam etmektedir.

3.2. Katılımcıların Eğitim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar

3.2.1 Ulaşım

Görüşmelerin ardından yapılan içerik analizleri sonucu elde edilen bulgulara göre engelli öğrencilerin üniversiteye ulaşım konusunda sorun yaşama durumları engel türü ve engel derecesine göre değişiklik göstermektedir. İşitme engellilerin diğer engel türlerine göre üniversiteye ulaşım konusunda daha az sorun yaşadıkları ortaya konmuştur.

“Cihaz kullandığım için ulaşım da benim için sorun olmuyor. Üniversiteye giderken herhangi bir sorunla karşılaşmadım.” (İ2)

Üniversiteye ulaşım konusunda en çok görme ve ortopedik engellilerin sorunlarla karşılaştığı ve bu sorunların üniversitenin bulunduğu yerleşkenin fiziki konumu ve mimari yapısından kaynaklandığı saptanmıştır.

“Ben bu konuda çok muzdaribim gerçekten. Özellikle bizim Köyceğiz’i biliyorsun. Çok yokuş hani meşhurdur yokuşu. Oradan geçmek mesela bedensel engelli için çok zor. Bir de orası kışın kar çok yağıyor ve kar yağınca orası artık ulaşamıyor yani ulaşamıyorsun. Bu normal sağlıklı arkadaşlar içinde geçerli, kayıyorsun. Otobüs aşağıda indiriyor, çıkmak zorunda kalıyorsun. Bir de denge sorunu olan insanlar var hani her insan gibi zorluklarla karşılaşıyorsun yani. Özellikle ayaklarında sorunu olanlar, denge sorunu olanlar bunlar. Görme engelli sonuçta görmesi gerek önünü sarı çizgiler yok oluyor evet kar üstüne yağınca ve buz tutunca hani kaliteli olmayınca yok oluyor.” (G3)

“Labirent gibi buluyorum. İlk geldiğimde resmen şok oldum, resmen labirent yani. Çok karışık. Ama Allah’tan benim derslerim sadece A1’de ikinci katta oluyor. A1’e nasıl gidileceğini ezberledikten sonra sorun kalmıyor ama genel anlamda erişilebilirlik açısından açıkçası çokta öyle on üzerinden dokuz falan diyemeyeceğim, dört-beş falandır. Sarı çizgiler var ya bizim kullandığımız onlar çok yetersiz. Binanın içinde yok, kalbinin götürdüğü yere git yani. Bu kadar karmaşık bir binada mutlaka bu tarz bir şeyin olması gerekiyordu ama yok yani maalesef.” (G2)

Ulaşım ile ilgili yaşanan önemli sorunlardan bir diğerinin de toplumdaki bireylerin engelli bireylere karşı anlayışsız olmaları ve onlara saygı göstermemelerinden kaynaklı olduğu görülmüştür.

“Otobüs durağındaydık böyle bir şey yaşadım geçen sene. Bir tane yaşlı teyzeyle amca otobüs durağında bekliyorlar sen ama mısın dedi mesela. Böyle içime bir oturdu yani. Rahatsız ediyor tabi. Ama daha bir ağır oluyor yani. Ben o zaman çok rahatsız olmuştum. Kendiyle barışık insanlar bunu da çok takıntı yapmaz ama o biraz patavatsızca ani bir şekilde oluca...” (G3)

"Yani böyle sanki ben hani böyle Orta Çağ'da var ya sanki Allah tarafından lanetlenmişim gibi hissettiriyor insanlar. Böyle gözlerini size dikip bakıyorlar" (İ1)

"Bir keresinde biri "anne ve babandan hangisi günah işledi?" diye sormuştu. Çok garibime gitmişti" (O4)

"Görme engellileri engelli olarak görmüyorlar. İnsanlar görme engellilerden korkuyorlar. Küçük çocuklar görünce korkuyorlar." (G5)

Engelli üniversite öğrencilerinin, toplumdaki bireylerin engellilere yönelik olumsuz yaklaşım ve tutumları ile üniversitenin konumu, dersliklerin mimarisi gibi fiziki koşulların engellilere uygun düzenlenmemesinden dolayı eğitim sürecinde eğitim imkanlarına ulaşım ile ilgili sorunlar yaşadıkları ortaya konmuştur. Engelli bireylerin günlük hayatta karşılaştıkları diğer insanların tutum ve davranışlardan yola çıkılarak toplumdaki bireylerin engellilere nasıl davranılması gerektiği konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları söylenebilir. Literatürde yer alan çalışmalarda (Burcu, 2002; Kalycı-Kırlioğlu ve Karakuş, 2015; Demir ve Eliöz, 2016; Çıkılı ve Karaca, 2017) bulgularımızı destekler nitelikte engelli öğrencilerin eğitim süreçlerinde ulaşımın ciddi sorunlar barındırdığına vurgu yapmışlardır.

3.2.2. Barınma

Araştırmaya dahil olan engelli öğrencilerinin %60'ı ailesiyle birlikte barınmaktadır (G2,G4,İ1,İ3,İ4, İ5,O1,O4,O5). Bu bulgudan yola çıkarak engelli bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak ve gündelik yaşamlarını devam ettirebilmek için aileleri ile birlikte yaşamayı tercih etmek zorunda kaldıkları düşünülebilir.

"Ailem bir kere gerçekten hani yani zaten bütün engelli aileleri öyledir diye düşünüyorum. Onlar çok büyük destek yani her türlü mesela ben burada yurttan kalacaktım ilkokulu kazandığımda. Yurt Yazır' da çıktı, Yazır oradan buraya ne biçim yol yani iki taşıtla falan gidiliyor. Onlar mesela dedi babam olmaz yani katiyen seni burada bırakamayız. Annen de seninle gelecek dedi. İşte evlerini falan dağıtıp geldiler falan yani okul bitince gideceğiz ama sonuçta düzen bozuldu ailem gerçekten o yönden her türlü. Arkadaşlarım da onun dışında hani yani yardımcı olurlar sağ olsunlar. Öğretmenlerim de şimdiye kadar ben birkaç görme engelli arkadaşımın duydum. Ya bir hoca vardı benden hiç hoşlanmazdı falan bana çok sinir olurdu falan ama ben hiç öyle bir şeyle karşılaşmadım şimdiye kadar bütün tabi o ilkokuldaki sorumsuz rehberlikçi hariç yani bütün hocalarım sağ olsunlar çok nasıl diyim belki de hiçbiri belki kaynaştırma eğitiminin gerektirdiği gibi mesela benim lisedeki rehber hocam şey der öğretmenlerime Rümeysa' ya şu en az şu kadar soru sorulacak derste işte kaynatma kuralları gibi bir şey. Şöyle olacak böyle olacak diye anlatırdı hepsine, biri yapsa

öteki yapmazdı tam olarak yerine getirmezlerdi ama ekstra öyle bir zorlukta çıkarmadılar en azından hani gölge etmediler yani.”(G2)

”Ailem benim baş tacım, her an yanımdalar her durumda bana yardımcı oluyorlar. Ailemin büyük desteği var.”(O5)

Bununla birlikte yurttaki kalan öğrencilerin engellilere yönelik fiziksel düzenlemelerin eksikliğinden kaynaklı barınma sorunları yaşadıkları ayrıca arkadaşlık ilişkilerinde dışlanma gibi negatif ayrımcılığa dayalı davranışlara maruz kaldıkları görülmüştür.

“Yurttaki odam sıkıntılı. Kaldığım odada 8 kişi kalıyoruz ve bazı arkadaşlarımızla sorun yaşıyoruz. Yurttaki mevcut fiziksel düzenleme yetersizliklerine ilaveten arkadaşlık ilişkilerindeki sorunlar, insanların benimle aynı odayı paylaşmak istememesi filan zorluyor beni” (O2)

“Yurtta barınmanın dezavantajları var. Ev gibi değil, evde ailem var sürekli ve bıkmadan benimle ilgileniyorlar ve tuvalet, banyo bana göre düzenlendi ama burda pek öyle olmuyor. Fiziki düzenlemelerdeki bazı yetersizliklerin yanın da arkadaşlarla ilişkilerde de sorun yaşanabiliyor” (O3)

Barınma sorunu ve barınmayla ilgili diğer sorunların sadece engelli öğrencileri değil onların ailelerini de etkilediği söylenebilir. Bu sorunlar engelli öğrencilerin üniversite seçerken aileye yakın yerler tercih etmelerine ya da ailelerin engelli öğrencilerle birlikte yer değiştirmelerine neden olabilmektedir. Üniversite eğitimi sürecinde aileye ve sosyal çevreye bağımlılığın devam etmesi engelli bireylerin bireysel ve sosyal gelişimi ile kendi kendine yetebilirliğini olumsuz etkileyebilir. Demir ve Eliöz (2016:88) çalışmalarında, engelli öğrencilere özel dizayn edilmiş barınaklar sayesinde engelli öğrencilerin ailelerine olan bağımlılıklarının azaltılarak kendilerine olan güvenlerinin artırılmasına vurgu yapmışlardır.

3.2.3. Fakülte İçerisinde Kişisel İhtiyaçların Karşılanması

Araştırmaya katılan öğrencilerden 14’ü fakülte içerisinde sorun yaşamadığını belirtirken 1’i gereksinimlerini karşılarken sorun yaşadığını belirtmiştir. Bu sorunu O1, şu şekilde ifade etmiştir:

“Diğer üniversitelere göre tabi ki çok büyük imkanları var ama hala düşünülmemiş çok ince detaylar var. Mesela tuvaletler. Tuvaletler her katta, her blokta açık olmuyor. Düzgün bir şekilde temizlenmemiş oluyor. Mesela şu yapılabilir: okulda kaç tane engelli var atıyorum altmış. Bunların hepsine teker teker anahtarını vereceksin, onlar orayı kullanacak. Bütün katların, bütün blokların anahtar yapısı aynı olur, hepsine verirsin. Güzelce kullanır, kapatır. Bunda engelli kişinin de dikkat etmesi lazım. Yani normal bireylerin demeyeyim

çünkü o şekilde ötekileştirilmiş oluyor, diğer tuvaletler nasıl itinayla bakılıyorsa ve o kapılar sürekli açık oluyorsa engelli tuvaletlerinin de açık olması gerekli. ”

Engelli öğrencilerin tuvalet ihtiyacı gibi temel ve zaruri bir ihtiyacı dahi giderme noktasında sıkıntılar yaşadıkları ortaya konmuştur. Bulgumuzla benzer şekilde Burcu (2002)'nin “Üniversitede Okuyan Özürlü Öğrencilerin Sorunları: Hacettepe-Beytepe Kampüsü Öğrencileri Örneği” çalışmasında, araştırmaya dahil olan engelli öğrencilerin tuvaletlerle ilgili sorun yaşadıklarını ve engelli öğrencilere ait tuvaletlerin kullanıma elverecek temizlikte olmamasından dolayı şikayetçi olduklarını ortaya koymuştur. Üniversitelerin tuvalet, asansör, sınıf vb. fiziki şartlarının, 12.07.2006 Tarih ve 26226 Sayılı “Kamu Binaları, Kamuya Açık Alanlar ve Toplu Taşıma Araçlarının Özürlülerin Kullanımına Uygun Duruma Getirilmesi” konulu Başbakanlık Genelgesi ile 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’a uygun olacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Genelgenin yayınlandığı tarihin üzerinden 12 yıl geçmiş olmasına rağmen üniversitelerde hala eksikliklerin olması sosyal devlet ve engelli haklarının gözetilmesi açısından düşündürücüdür.

3.2.4. Dersler ve Sınavlar

Yapılan görüşmelerde öğrencilerden 12’si dersi anlama ve sınav konusunda arkadaşlarının ve öğretim elemanlarının yardımcı olmasından dolayı sorun yaşamadığını belirtmiştir. Araştırmaya katılan görme ve ortopedik engelli öğrenciler engel türlerinin dersi anlamada ve sınavlarda sorun oluşturmadığını aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

“Üniversite hocalarıyla ilgili bizim hocalarla ilgili değil, genel olarak çok iyi şeyler duymamıştım üniversiteye gelene kadar. Bu hocalarla aramızdaki ilişkiye ben çok şaşırdım. Bilmiyorum lisedeki gibi hocalarla çok samimiyiz. Her şeyimle yakından ilgileniyorlar falan hiç böyle düşünmüyordum ben. Kötü bir tutumlarıyla hiç karşılaşmadım. Bir hocam özellikle her türlü sorunumla ilgileniyor. ” (O3)

”Bütün hocalarım belge, fotokopi, makale vereceğinde bana uygun olarak puntolarını büyütüp bana veriyorlar. Hocalarım yardımcı oluyorlar.”(G5)

Bunların dışında öğrencilerden 2’si (G2, G3) bölümünü seçerken engelini göz önüne aldığı için ders ve sınav konusunda sorun yaşamadığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Bana özel bir şey açıkçası yok yani ama şöyle de bir şey var bölümden dolayı, ben gidip de matematik okuyor olsaydım belki hani hocalarımın bana göre bir şey yapması gerekirdi, ki yapmazlardı da. Mesela lise de ben kaynaştırma öğrencisiydim ama hiçbir hoca gelip de herhangi bir işimi kolaylaştırmaya yönelik bir şey yapmadı. Burada da biz pdr yani uygulama ve sözele dayalı. İstatistik vardı geçen dönem ama onu da bir şekilde hallettim.

Sözele dayalı olduğu için herkes dinliyor bende dinliyorum. Dolayısıyla hocanın bana ayrı bir şey yapmasına gerek kalmıyor”(G2).

“Yani bu konuda bir zorluk çekmiyorum. Yani işte dil üzerine olduğu için işitiyorsun her insan gibi sen de anladığın kadar yani hocanın yeteneğine kalmış bir şey anlatabiliyor mu bu kadar yani. Bölümle ilgili bir şey eğer ben başka bir bölüm okusaydım. Pdr okumuş olsaydım kesinlikle daha çok zorlanırdım çünkü hani sayısal verilerden yararlanıyor pdr bölümü belki sosyal hizmet okusaydım daha çok zorlanabilirdim ama tarih olunca sürekli bir ezber ve sözel üzerine.” (G3)

İşitme engelli öğrencilerden İ2 ve İ3 dersi anlamada ve sınavlarda sorun yaşamadığını ifade etmişlerdir. Aynı engel türü olmasına rağmen işitme engelli 3 (İ1, İ4,İ5) öğrenci engel türü ve engel derecesinden dolayı dersi anlamadığını ve bu yüzden sınavlarda zorlandıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Dersi dinliyorum. Ders çalışıyorum ama derste anlamıyorum.” (İ1)

“Dersi dinliyorum ama aklım almıyor. Ben de oyun oynuyorum derste. Hocalarım sınavlarımı geçmemde yardım ediyor.” (İ4)

“Ben hocalara işitme cihazı kullandığımı söylemedim. Hocalar fark ettiyse bilemiyorum. Bunun onu ilgilendirmeyeceğini düşündüm. Çünkü ilkokuldan beri kendim yapabildiğim için yapabileceğimi düşündüm. Altan da bir dersim yok yani. Vize haftasından önce arkadaşlarıma soruyorum nereden nereye kadar çalışmamız gerekiyor. Çünkü hocalar şuradan şuraya çalışın dediklerini de anlamıyorum. Arkadaşlardan ayırıyeten ben alıyorum. Kendim çalışıyorum. Yapabildiğim kadar yapıyorum. Hocaların işitme engelli olduğumu bilip bilmediklerini bilmiyorum.” (İ5)

Öğrencilerden G2 ise dersleri anlamada sorun yaşamadığını ancak sınavlarda okutman sorunu yaşadığını ve üniversitenin ürettiği çözümlerin yeterli olmadığını belirtmiştir. Bu sorunu henüz çözemediğini ve sınavlarda kimi bulacağına dair sorun yaşadığını şöyle ifade etmiştir:

“Bize okuyucu, okuyacak biri gerekiyor vizelerde, finallerde. Bunu yönetmeliğe göre bölümden birinin ayarlanması gerekiyor yani gözetmen hocalardan falan. Öyle olunca bizde yeterli şey yok asistan. Benim hani bir yerlerden bulmam gerekiyor. Hep öyleydi sadece bir dönem falan hoca ayarlamışlardı. Şimdi de bölümden iki tane falan hoca gittiği için tekrar yine aynı duruma geldi yani. Yine ben dışardan falan ayarlıyorum karşı komşumuz var yani daha doğrusu birimden falan bir yerlere yazı mazi gönderip birimdeki görevlilere burada engelsiz yaşam birimi var biliyordur. Oradaki görevlilerden birinin de okuması mümkün oluyor ama onların yazılarının çok okunaklı olmadığına dair rivayetler duydum. Direkt buna

bağlamıyorum tabi ama finallerde ben birini ayarladım beklediğim gibi aldım ve yazısı da baya güzelmiş. Öyle olunca ben biraz pımpirikliyim işte ya hocalar okuyamazsa falan diye şey yaptım. Aslında hocalar hiçbirini ayarlamıyor benim sınavdan önce birime gidip görevli kişiye demem gerekiyordu ama bu sefer gözetmen hocalarımızdan biri dedi ki ben konuştum birimden seni aradılar mı dedi. Hocam aradılar ama dedi bende o zaman karşı komşumuzu ayarlamıştım ben önceden konuştuğumuz için Merve hanımla geldim dedim. Çok sorun olmuyor yani onlarla girmeyeceğim deyince zaten onlarda kendin birini ayarlasan daha şey oluyorlar memnun oluyorlar, iş çıkmadığı için onlara. Ama bulamayabilirim kız gidecek mesela memleketine diyelim, kimi bulayım herkesin vize zamanı, herkesin sınavı var'' (G2).

Öğrencilerin görüşlerinden yola çıkılarak özellikle işitme ve görme engelli öğrencilerin derslerde ve sınavlarda sorun yaşadıkları ortaya konmuştur. Öğrencilerin, ders ve sınavlarla ilgili sorunların üstesinden arkadaşları ya da üniversite hocalarının geçici, anlık çözümleri ile gelebildikleri görülmüştür. Burcu (2004) çalışmasında, çalışmamızdan elde edilen bulguları destekler nitelikte bulgular elde etmiş ve görme engelli üniversite öğrencilerinin dersler ve sınavlarla ilgili zorluklar yaşadıklarını saptamıştır. Karakuş vd. (2017:2583) çalışmalarına dahil olan engelli öğrencilerden (n:152), 35'nin (%23,3) sınavların yapılma şekliyle ilgili sorun yaşadıklarını, 62'sinin (%40,72) ise derslerin yürütülme şekli ile ilgili sorun yaşadıklarını saptamışlardır.

3.2.5. Üniversitede Arkadaş Ortamı

Araştırmaya katılan bütün öğrenciler karşılaştıkları sorunların çözümünde arkadaşlarının yardımcı olduklarını ve onların destekleri sayesinde eğitim sürecinin kolaylaştığını belirtmişlerdir.

"Ailem burada olmadığı için arkadaşlarım yardımcı oluyorlar. Otobüs numaralarını okuyamıyorum küçük yazıldığı için ve renklerinden dolayı da seçmekte zorlanıyorum. Bu gibi konularda arkadaşlarım yardımcı oluyor." (G5)

"Sorunlarımın çözümünde ilkokuldan beri arkadaş olduğum onların varlığı bana sorunum varmış gibi hissettirmiyor." (İ5)

O3"arkadaşlarımda her türlü notunu veriyordu bana istiyordum. Defterlerini alıyordum, evde kendim geçiriyordum. Öyle yardım ettiler. Yemek taşımama yanımda her zaman varsa eğer arkadaşlarım önce kendi tabaklarını sonra benimkini alıyorlardı. "

"Arkadaşlarım ,okulu tanımamda yardımcı oldular, gidemediğim yerlerde yardımcı oldular. Ders notlarını tutamadığım yerleri onlardan alıyordum." (G1)

"Arkadaşlarım beni engelli olarak görmüyorlar. Sağlıklı bir birey olarak görüyorlar.

Arkadaşlarım o konuda bilinçli yani. Lise de mesela çok arkadaşım yoktu ama üniversitede böyle değil tabi.” (G3)

Elde edilen bulgular incelendiğinde engelli bireylerin arkadaşlarının, öğretim elemanlarının ve ailelerin karşılaştıkları sorunların çözümünde yardımcı oldukları saptanmıştır. Engelli öğrencilerin sahip oldukları sosyal ağların yaşadıkları sorunların üstesinden gelmelerinde büyük katkı sağladıkları söylenebilir. Sevinç ve Çay'ın (2017) çalışmalarına katılan öğrencilerden bazıları derslerde ve sınavlarda sorun yaşadıklarını ve bu sorunları arkadaşları ve öğretim elemanları sayesinde çözdüklerini ifade etmişlerdir. Çıkılı ve Karaca (2017) çalışmalarında otizmlili yükseköğrenim öğrencilerinin eğitim süreçlerinde karşılaştıkları sorunların üstesinden arkadaşlarının destekleri sayesinde gelebildiklerini saptamışlardır. Taşgın ve Şatır (2016:37) çalışmalarına (n:48) katılan engelli üniversite öğrencilerinin %37'sinin üniversite eğitimi sürecinde İngilizce öğrenirken arkadaşlarından destek aldıklarını saptamışlardır. Çalışmamızdan elde edilen bulgular ile literatürde yer alan çalışmaların bulguları örtüşmektedir.

3.2.6. Danışmanlık

Yapılan görüşmeler sonucunda engelli öğrencilerin engelli biriminin önemini vurguladığı görülmüştür. Bulgular incelendiğinde engelli öğrenci birimleri; engelli öğrencilerin bilgi alabileceği, karşılaştıkları sorunları ifade edebildikleri ve bu sorunların çözümü için yardımcı olabileceği bir birim olması açısından oldukça önemlidir.

“Üniversiteye ilk başladığımda korkularım vardı. Nasıl yapacağım? diye bir korku vardı. Engelli birimi ile görüştüm ve onlarda yardımcı oldu. Kitapları taratıyorlardı. Bilgisayara atıp sesli olarak okutabiliyoruz. Engelli öğrenci biriminin çok katkıları oldu. Okuyorsam engelli öğrenci birimi sayesinde okuyorum. Bana çok yardımcı oldular. Halden anlayan insanlar var.” (G1)

“Engelli öğrenci birimi ister sosyal olsun ister ekonomik her türlü şekilde yanımızda olmaya çalışıyorlar. Yol gösteriyorlar en önemlisi bu yol gösteriyorlar. Başvurularımızda hani kusursuz bir şekilde başvuru yapmamızı sağlıyorlar. Birçok şeye yardımcı oluyorlar yani seni asla geri çevirmez o birim yani, iyi ki var yani. Çoğu şeyi öğreniyorsun.” (G3)

“Engelli öğrenci birimi; çok iyi ,herhangi bir sorunla karşılaştığımda yanlarına gidip sorunları beraber çözüm arıyoruz. Dersten kaldığımda İsmet abi yardımcı oluyor, hocalarımla görüşüyor.” (İ2)

“Engelli öğrenci birimine okulun ilk günleri bilgi almak amacıyla gittim. Yararlı oluyorlar başınız sıkıştığında gelin yardımcı olalım diyorlar bu çok iyi bir şey. Şu ana kadar

çok fazla gitmedim ama destekleri var bizim için.” (O2)

“Engelli öğrenci birimine gittiğimde yardımcı oluyorlar. Kışın kar yağınca yürüyemedim.Engelli öğrenciler için otobüs ayarlayıp yardım etmişlerdi.Engelli öğrenci birimi çok yardımcı oldu.” (O4)

“Engelli birimi bazı durumlarda yardımcı oluyorlar. Ulaşımdaya yaşadığım sorunlarda çok yardımcı oldular.” (O5)

Akmeşe (2018:230) engellilere yönelik yapılan düzenlemeler ve alınan önlemler bir bakıma üniversitenin engelli öğrenci ve personel için ne düzeyde erişilebilir olduğunu gösterdiğini ifade etmiştir. Çalışmamızdan elde edilen bulgular bu tanımlı desteklemektedir. Engelli öğrenci birimlerinin öğrencilerin sorun yaşadığı durumlarla ilgili olarak fakülte sorumlularıyla ve öğretim elemanlarıyla iletişime geçerek sorunları çözüme kavuşturdukları görülmüştür. Engelli öğrenci birimleri üniversitelerde öğrenim gören engelli öğrencilerin her türlü ihtiyaçlarını (barınma, akademik, sosyal, psikolojik vb.) gidermek için kurulmuştur bir bu doğrultuda çalışmaktadır (Karakuş vd., 2017:2581). Taşkın ve Şatır (2016) çalışmalarının bir çok bölümünde üniversitelerdeki engelli birimlerinin işlevlerinden bahsederek bu birimlerin engelli üniversite öğrencilerinin yaşamlarını kolaylaştırmaya yönelik katkılarına vurgu yapmışlardır.

4. SONUÇ

Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda engelli bireylerin genel olarak yaşamlarında karşılaştıkları sorunların üniversite eğitim sürecinde de devam ettiği görülmüştür. Engelli öğrencilerin karşılaştıkları fiziksel ve yapısal sorunlar başta olmak üzere eğitim sürecinin paydaşlarından olan akademisyenler, engelsiz öğrenciler ve üniversitelerin ulaşım, barınma imkanlarından kaynaklı sorunların engelli öğrencilerin eğitimlerine devam etmelerini zorlaştırdığı sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulardan yola çıkılarak aşağıdaki önerilerde bulunmak mümkündür:

- Üniversitelerin engelli öğrenciler için gerekli tüm destekleyici teknolojilerin kullanıldığı engelli dostu özel binalar (engellilere uygun tuvalet, asansör, merdiven ve oturma alanlarına sahip) tasarımları ve engelli öğrencilerin olabildiğince sabit öğretim üyelerinin ise olabildiğince hareketli olduğu bir eğitim süreci planlamaları,
- Engelli öğrenciler için erişilebilir noktalara yerleşke ve binaların anlaşılabilir krokiklerinin hazırlanarak fakülte binası içine ve çevresine yerleştirilmesi,
- Sınavlarda okuyucu ve yazıcı problemlerinin yaşanmaması için engelli öğrencilerin

de kabul edeceği gönüllü ya da ücretli asistan öğrencilerden yararlanılması,

- Engelli öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek fiziki ve personel donanımına sahip barınakların kurulması, bu barınakların üniversiteye ulaşılabilirliğinin kolay olması ve bu sayede engelli öğrencilerin ailelerine olan bağımlılıklarının azaltılması,

- İşitme engelli öğrenciler için dersliklerdeki arka plan gürültüsünü ve ses yansımalarını azaltan FM sistemi kullanılması,

- Üniversite bünyesindeki engellilere yönelik kampüse rahat ve ucuz ulaşımın sağlanabileceği özel servis hatlarının oluşturulması,

- Engelli öğrencilerin de katılabileceği tanışma etkinliklerinin düzenlenmesi veya düzenlenen sosyal etkinliklerin engelli öğrencilerin de katılabileceği şekilde düzenlenmesi,

- Üniversite personellerin engelli öğrencilerin sorun ve ihtiyaçlarıyla daha yakından ilgilenmesi için düzenli aralıklarla bilgilendirilmesi,

- Engelli insanlara yaklaşım, tutum ve davranışla ilgili toplumdaki bireyleri bilinçlendirmeye yönelik çeşitli projeler ve etkinliklerin devlet ve sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- 26226 Sayılı “Kamu Binaları, Kamuya Açık Alanlar ve Toplu Taşıma Araçlarının Özürlüleri Kullanımına Uygun Duruma Getirilmesi Konulu Başbakanlık Genelgesi”, 12.07.2006. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060712-15.htm> Erişim Tarihi: 21.09.2018
- 2828 Sayılı “Sosyal Hizmetler Kanunu”, 27/5/1983. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>
- 5378 Sayılı “Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”, 01.07.2005. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050707-2.htm> Erişim Tarihi: 21.09.2018
- Akkök, F. (1989). Özürlü Bir Çocuğa Sahip Anne ve Babaların Kaygı ve Endişe Düzeyini Ölçme Aracının Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması, *Psikoloji Dergisi*, 7(23):26-38.
- Akmeşe, P. P. (2018). Yükseköğretim Kurumlarına Devam Eden Engelli Öğrenciler İle Engelli Personelin Sorunları ve Yükseköğretim Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(64):214-232.
- Doi: <http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.13198>
- Aykara, A. (2011). Kaynaştırma Eğitimi Sürecindeki Bedensel Engelli Öğrencilerin Sosyal Uyumlarını Etkileyen Etmenler ve Okul Sosyal Hizmeti, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22 (1):63-84.
- Avrupa Sosyal Şartı, (1996). <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/sosyalsart.pdf> Erişim Tarihi: 23.09.2018
- Besiri, A. (2009). Yoksulluluk Ekseninde Engellilerin Eğitimi, *TBB Dergisi*, 83:353-374
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, (1989). https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf Erişim Tarihi:25.08.2019
- Burcu, E. (2002). Üniversitede Okuyan Özürlü Öğrencilerin Sorunları: Hacettepe-Beytepe Kampüsü Öğrencileri Örneği, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 19(1):83-103.
- Burcu, E. (2004). Görme Özürlü Öğrencilerin Eğitimlerine İlişkin Düşünceleri ve Sorunları: Ankara Örneği, *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 4 (2):23-47.
- Çıkkılı, Y. ve Karaca A.M. (2017). Yükseköğretime Devam Eden Otizmli Bireylerin ve Ailelerinin Yaşadığı Problemler ve Beklentilerinin Belirlenmesi, *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(12):59-74.
- Danış, Z. (2001). Otistik Çocuklar, *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 1(2):65-82.
- Demir, Z.A. ve Eliöz, M. (2016). “Engelli Bireylerin Eğitim ve İstihdama İçin Bir Model Önerisi”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(33), s.76-90.

- Demirbilek, M. (2013). Zihinsel Engelli Bireylerin ve Ailelerinin Gereksinimleri, *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 7 (3):58-64.
- Duru, S. ve Duyan, V. (2017). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerde Toplumsal Cinsiyet Roller, *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2):200-211. DOI: 10.21798/kadem.2018236597
- Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme, (2009). http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=686:engeller-haklarına-k-slee&Itemid=36 Erişim Tarihi: 21.09.2018
- Engelsiz Üniversite Çalıştayı Raporları. <http://www.yok.gov.tr/web/engelsizyok/calistay-raporlari> Erişim Tarihi: 28.01.2019
- Fırat, S. (2008). Belediyelerin Engellilere Dönük Sosyal Hizmet Projeleri, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 19(1):89-100.
- Güllüpinar, F. (2013). Toplumsal İlişkiler Kısacasında Zihin Engelli Olan Bireyler ve Aile Yapıları: Eskişehir'de Engelli Ailesi Hakkında Sosyolojik Bir Alan Çalışması, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(1): 41-64.
- Gültekin, N., Velimahmutoğlu, A. ve Cindil, A. (2001). Zihinsel Engelli Bireyin Mesleki Rehabilitasyon ve Sosyalizasyona Yönelik Uygulama Projesi, Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Saray Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü.
- Gökbay, Z., İnci, E. ve Ahu, Ö. N. (2011). Egelli Bireylerin İstihdamına Yönelik Bir Vaka Çalışması: Engelsiz Eğitim, *Öneri Dergisi*, 9 (36):1-8.
- İnan, S., Ceyhun, P., Gülsen, T., Selda; Ak, F. ve Dağlı, Z. (2013). Engellilik, Türkiye’de Engellilerin Durumu ve Sağlık Hizmet Sunumuna Bir Bakış, *TAF Preventive Medicine Bulletin* 12(6):723-728
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948). <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf> Erişim Tarihi: 20.09.2018
- Işıkhan, V. (2005). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Psiko-Sosyal ve Sosyoekonomik Sorunları, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 16(2):35-52.
- Kırloğlu-Kalaycı, İ. ve Karakuş, Ö. (2015). Türkiye’de Zihinsel Engelliler Özelinde Engelli Bireylerin Karşılaştıkları Sorun Alanları, *Selçuk Üniversitesi Akşehir MYO Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(6):77-86.
- Karakuş, Ö., Kalaycı Kırloğlu, H. İ., Kırloğlu, M. ve Başer, D. (2017). Üniversitelerde Engelli Öğrencilerin Eğitim Alanında Karşılaştıkları Sorunlar: Selçuk Üniversitesi Örneği, *Journal of Human Sciences* 14(3):2577-2589. DOI: 10.14687/jhs.v14i3.4701
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık. 166,245.
- Karataş, K. (1997). Engelliler Kentlerde Hareket Etmek İstiyorlar, *Ufku Ötesi Türkiye Görme Engelliler Federasyonu Dergisi*, 4(2):25-45.
- Karataş, K. ve Oran, B. (2007). Engelliler: Siyasetin Periferinde Kalanlar, *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 7(2):4-19.
- Karataş, Kasım, (2002) Engellilerin Toplumla Bütünleşme Sorunları, Bir Sosyal Politika Yaklaşımı”, *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 2(2), s.43-55.
- Kurnaz, Ö. (2012). Ortopedik Engelli Kadınların Sorun Ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma: Tuzla İlçesi Örneği, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23 (1):67-81.
- Melekoğlu, A.M. (2017). Engelsiz erişim, engelsiz eğitim. *Engelli Öğrenci Komisyonu*. Sözel Bildiri. http://www.yok.gov.tr/documents/32527494/34292738/Macid_Melekoglu.pdf Erişim Tarihi: 26.01.2019
- Sevinç, İ. ve Çay, M. (2017). Fiziksel Engelli Bireylerin Üniversite Eğitimi Sırasında Karşılaştıkları Sorunlar (Akdeniz Üniversitesi Örneği), *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13:219-238.
- Taşgım, E. ve Şatır, G.M. (2016). Üniversitelerde Engellilere Yönelik Erişilebilirlik Hususunda Mevcut Durum Analizi 2015-2016, *Eğitimde Görme Engelliler Derneği*, 1. Baskı, Ankara, 37.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasa, 1982. https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf Erişim Tarihi: 25.01.2019
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2011). http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1047, Erişim Tarihi: 18.09.2018
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24:543-559.
- Uslu, A. (2009). Kentsel Peyzajda Yaşlı/Engelli İçin Bağımsız Hareket Olanağı ve Evrensel Tasarım Kavramı, *Ufku Ötesi Bilim Dergisi* 9 (1-2):27-40.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008) *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 88.
- WHO (World Health Organization). (2011). “World report on disability 2011”. *World Health Organization*. Malta. p.3-4. https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/en/ Erişim Tarihi: 26.01.2019

EXTENDED ABSTRACT

As a result of higher education entrance exam made in 2017, the number of disabled students enrolled in pre-bachelor's and bachelor's degree programs, is 2823 students in total, 1545 and 1278, respectively. 26.4% of these students are other type of disabled, 26.1% are physically disabled, 24.8% are visually impaired, 18.1% are hearing impaired and 4.6% are temporary disabled (as cited in Melekoğlu, 2017). WHO defines disability as a limitation or failure to fulfill the expected roles in the individual based on age, gender, social and cultural factors due to an inability or disability (WHO, 2011:3-4).

According to Article 42 of the Constitution of the Republic of Turkey, "*No one shall be deprived of education and training*". The right to education, a fundamental right guaranteed by national and international legal regulations for all people, the Universal Declaration of Human Rights (1948), the United Nations Convention on the Rights of the Child (1989), the European Social Charter (1961; 1996) and Convention on the Rights of Persons with Disabilities (2009) state that all children should be protected without discrimination. In accordance with this legislation, the government should make plans in order to enable individuals with disabilities to receive education at all levels within the general education system (www.tbmm.gov.tr).

In order to solve the problems faced by students with disabilities in our country, it has become mandatory to establish Disabled Student Units in universities in accordance with the "Higher Education Institutions' Regulation on Consultation and Coordination of Disabled Persons," dated 14/08/2010 and numbered 27672. The academic and psycho-social problems experienced by disabled students who were educated in universities were effective in the emergence of this directive. For this reason, it is important to identify the problems of the students with disabilities in the universities and to produce suggestions for the solution. This study is important in terms of revealing the problems of disabled students who continue their university education and suggesting solutions.

The aim of this study is to reveal the problems faced by disabled individuals who are studying in state universities (Necmettin Erbakan University, Selçuk University) within the borders of Konya Province. This research was planned as a qualitative research and was completed by using semi-structured interview technique. Semi-structured interview is the most frequently used technique between the structured and unstructured interview (Karasar, 2005: 166).

The population of the study consisted of visual, hearing and orthopedically impaired students who were continuing their education in Selçuk University and Necmettin Erbakan University. The sample of the study consisted of 5 visual, 5 hearing and 5 orthopedic disabled students,

representing the population. The sample was reached by snowball sampling method. A total of 25 disabled students were reached in the research process, but 15 of them volunteered to participate in the study, while 5 of them refused to participate.

Interview questions were prepared by the researcher in two categories: the questions that will determine the personal characteristics of the participants and the questions that will determine the problems they encounter in the university education process. Interviews were conducted face-to-face during the 30-minute period between April and May 2018, in the hours, days and places they wanted. Verbal consent was obtained from the participants for voice recording. After the interviews were completed, the sound recordings were written. The data were analyzed descriptively. The data is systematically coded and encoded. Information obtained from interviews with parents was added as an example. This research is limited to 15 disabled students attending state universities in Konya Province.

The ages of the disabled students participating in the study ranged from 19 to 23 years. 4 of the students are male and 11 are female. A total of 15 disabled students including 5 visual, 5 hearing and 5 orthopedic were included in the study. As per their marital status, 1 was married and 14 were single. 3 of the students continue their education at Selçuk University and 12 at Necmettin Erbakan University. 4 of the disabled students continue their education in social work, 2 in psychological counseling and guidance, 2 in coaching, 1 in history, 1 in theology, 1 in art history, 1 in tourism management, 1 in special education teaching and 1 in computer engineering.

It has been found out that students with disabilities have problems related to access to educational opportunities since the physical conditions such as the location of the university and the architecture of the classrooms are not organized according to the disabled and due to the negative attitudes of the individuals in the society towards them.

It can be said that the housing problem and the other problems related to housing affect not only the students with disabilities but their families as well. The continuation of dependence on the family and social environment during the university education period may adversely affect the individual and social development and self-sufficiency of individuals with disabilities.

It has been revealed that disabled students have difficulties in resolving their need to use, which is a basic and essential need. Based on the opinions of the students, especially hearing and visually impaired students had problems in lessons and exams.

When the findings are examined, it is determined that the friends, instructors and families of the disabled individuals help to solve the problems. It can be said that the social networks of the disabled students make a great contribution to overcome their problems. As a result of the interviews, it is seen that the disabled students emphasized the importance of the disability unit.

The findings of the study showed that the problems faced by disabled individuals in their lives also continued during the university education period. The main problems of the students with disabilities can be listed as: the physical and architectural structural problems; the academicians and not disabled students who are the stakeholders of the education process; and problems of transportation and accommodation facilities of universities.

Based on the findings of the study, it is possible to make the following suggestions:

- For students with disabilities, universities should design disabled-friendly special buildings where all necessary supportive technologies are used (having disabled toilet, elevator, staircase and seating areas) and plan an education process where students with disabilities are as stable as possible and faculty members are as active as possible.
- To prepare accessible sketches of campuses and buildings for students with disabilities in and around the faculty building.
- Use of volunteer or paid assistant students if accepted by students with disabilities in order to prevent reading and printer problems in exams.
- Establishment of physical and personnel equipped dorms to meet the needs of disabled students, of which accessibility to the university are easy to help reducing the disabled students' dependence on their families.
- Using FM system for hearing impaired students, reducing background noise and sound reflections in classrooms.
- Establishment of special service lines for disabled people within the university, providing convenient and cheap transportation to the campus.
- Arrangement of meeting activities for disabled students or organizing these social activities in such a way that students with disabilities can also participate.
- Informing the university staff regularly to deal with the problems and needs of disabled students.
- Various projects and activities to raise awareness of individuals in society about approach, attitude and behavior to people with disabilities by state and non-governmental organizations.
- Implementation of various projects and activities by government and non-governmental organizations, in order to raise awareness among individuals in society about the approach, attitude and behavior against the disabled people.
- It is recommended to make the environmental, architectural, social and administrative arrangements in order to eliminate the difficulties in the educational processes of disabled university students and increase the number of disabled-friendly universities.